

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การมีสุขภาพดีถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคนและเป็นจุดมุ่งหมายทางสังคมที่ยอมรับกันทั่วโลก องค์ประกอบสำคัญของการทำให้บรรลุเป้าหมายสุขภาพดี ได้แก่ ชีวิตที่ขมขื่น การจัดการสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิต การส่งเสริมวิถีชีวิตที่เอื้อต่อการมีสุขภาพดีและการจัดระบบบริการสุขภาพเหมาะสม (Lalonde, 1973 อ้างในสุกสิทธิ์ พรรณารุโณทัย, 2544) แต่ระบบบริการสุขภาพซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการสร้างสุขภาพดีให้กับประชาชนคนไทยในปัจจุบันยังด้อยประสิทธิภาพและลดทอนขีดความสามารถในการดูแลสุขภาพของประชาชน คุณภาพบริการมีความแตกต่างกันระหว่างชนชั้นผู้ให้บริการและไม่สามารถตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้ใช้บริการได้ รัฐจึงจำเป็นต้องปรับปรุงระบบประกันสุขภาพที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพ ครอบคลุม ทั้งถึงและเป็นธรรมควบคู่กับการสร้างหลักประกันสุขภาพ (คณะกรรมการอำนวยการจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 9, 2544) โดยกำหนดพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 ขึ้นและมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2545 เป็นต้นมา เพื่อให้คนไทยทุกคนได้รับความคุ้มครองการเข้าถึงบริการสาธารณสุขที่จำเป็นต่อสุขภาพและการดำรงชีวิตที่มีมาตรฐานและประสิทธิภาพ สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่มุ่งเน้นในเรื่องการส่งเสริมสิทธิของประชาชนคนไทยด้านสุขภาพ ดังใน มาตรา 52 ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับบริการทางสาธารณสุขที่ได้มาตรฐานและผู้ป่วยไร้สิทธิได้รับการรักษาพยาบาลจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ...” และมาตรา 82 “รัฐต้องจัดและส่งเสริมการสาธารณสุขให้ประชาชนได้รับบริการที่ได้มาตรฐานและมีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง” (สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ, 2544)

อย่างไรก็ตามสถานการณ์การดำเนินงานสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า 4 ปีที่ผ่านมา ยังไม่มีหลักฐาน ข้อมูลใดที่ยืนยันว่าประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขที่มีคุณภาพได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน ซึ่งการศึกษาที่ผ่านมาพบแต่เพียงว่าประชาชนมีความไม่พึงพอใจต่อโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าหรือโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค เนื่องจากต้องรอคิวนาน

บริการไม่ดีและได้รับยาไม่มีคุณภาพและผู้ได้รับสิทธิบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า (บัตรทอง) เกือบ ร้อยละ 60 ไม่เคยไปใช้บริการเพราะไม่มั่นใจในบริการและสถานพยาบาลอยู่ไกลจากที่อยู่อาศัยของผู้ใช้ บริการ (วิโรจน์ ตั้งเจริญเสถียร, 2545) และผู้ใช้บริการที่มีสิทธิบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า (บัตรทอง) ร้อยละ 15.2 ไม่ไปใช้บริการ/ใช้บริการในบางครั้งเพราะกลัวได้รับการรักษา/ได้รับยาไม่ดี ร้อยละ 38.6 กลัวได้รับบริการไม่ดี ร้อยละ 27.9 การเดินทางไม่สะดวกและไม่ได้รับความร่วมมือจาก เจ้าหน้าที่ ร้อยละ 11.6 ตามลำดับ (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2547) ในขณะที่ประชาชน ผู้มีบัตรทองไม่ใช้สิทธิบัตรทองเมื่อไปใช้บริการเพราะรอคิวตรวจนาน ร้อยละ 36.7 ส่วนผู้ที่ไปใช้ บริการและใช้สิทธิบัตรทอง ประสบปัญหาด้านการบริการ การคอยนาน มาตรฐานการรักษา (สำนักงาน หลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2547) นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ใช้บริการที่ไม่ไปใช้สถานบริการที่ระบุใน สิทธิบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า (บัตรทอง) แต่ข้ามขั้นตอนนี้ไปใช้สถานบริการอื่น เนื่องจากความไม่ สะดวกในการไปรับบริการ ความไม่เชื่อมั่นต่อคุณภาพบริการ ไม่มั่นใจในผลการรักษาพยาบาลของ สถานบริการและไม่พึงพอใจต่อคุณลักษณะของผู้ให้บริการด้านพฤติกรรมบริการ (อดิเรก เร่งมานะวงษ์ และคณะ, 2547) ทั้งนี้พบว่า มีหน่วยบริการหรือเครือข่ายบริการในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขที่เป็น คู่สัญญา กับสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติและผ่านการรับรองคุณภาพมาตรฐานบริการเพียง 85 แห่งจาก 825 แห่งเท่านั้น (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2547)

ภายใต้การดำเนินงาน โครงการหลักประกันสุขภาพนั้นรัฐได้เปิดโอกาสให้ประชาชน ผู้มีสิทธิบัตรทองสามารถเลือกหน่วยบริการประจำคือหน่วยบริการปฐมภูมิและโรงพยาบาลหลักเพื่อ เป็นสถานพยาบาลประจำตัวและครอบครัวได้โดยคำนึงถึงความสะดวกและการเดินทางไปรับบริการ และประชาชนสามารถเลือกให้หน่วยบริการประจำได้โดยไม่ต้องผ่านระบบการส่งต่อ แต่การใช้หน่วย บริการทุติยภูมิและตติยภูมิต้องผ่านระบบการส่งต่อ (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2547) อย่างไรก็ตามการเข้าถึงบริการทางด้านสุขภาพเพียงอย่างเดียวยังไม่เพียงพอที่จะทำให้ประชาชนทุกคน มี “สุขภาพดี” หรือ “มีสุขภาพะ” ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของระบบสุขภาพได้ ประชาชนจะต้องได้รับการ คุ้มครองให้ได้รับบริการที่มีคุณภาพด้วย ดังนั้นสถานบริการจึงต้องมีมาตรฐานและได้รับการรับรอง คุณภาพ (quality accreditation) เพื่อสร้างหลักประกันว่าประชาชนจะได้รับบริการที่มีคุณภาพ (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2544)

กิ่งอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน มีตำบลที่อยู่ภายใต้การปกครองอยู่ 3 ตำบลได้แก่ ตำบลวังผาง ตำบลหนองล่องและตำบลหนองยวง โดยตำบลวังผางและตำบลหนองล่องจะเป็นพื้นที่ รอยต่อกับอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ดังนั้นประชาชนในบางหมู่บ้านของทั้ง 2 ตำบลที่อยู่ติดกับ

อำเภอจอมทองจึงมีสิทธิเลือกโรงพยาบาลป่าซางซึ่งเป็นโรงพยาบาลที่ดูแลพื้นที่กิ่งอำเภอเวียงหนองล่องโดยตรงหรือเลือกโรงพยาบาลจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่เป็นหน่วยบริการหลักประจำตัวและครอบครัวได้ แต่โรงพยาบาลป่าซางในฐานะที่เป็นหน่วยบริการคู่สัญญาทำหน้าที่ควบคุมกำกับหน่วยบริการในเครือข่ายบริการสุขภาพป่าซาง-เวียงหนองล่อง ให้มีการบริการตามมาตรฐานที่รัฐกำหนด ตลอดจนบริหารงบประมาณที่ต้องตามจ่ายค่าใช้จ่ายจากการไปใช้บริการของประชาชนที่เลือกโรงพยาบาลจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่เป็นหน่วยบริการหลัก ทั้งนี้จากการศึกษาข้อมูลในเบื้องต้นพบว่า ผู้ใช้บริการด้านการรักษาพยาบาลประเภทผู้ป่วยนอกของโรงพยาบาลจอมทองมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกเดือนในช่วงตั้งแต่เดือนตุลาคม 2547 ถึง มีนาคม 2548 ทั้งผู้ให้บริการที่เจ็บป่วยด้วยโรคเฉียบพลันและโรคเรื้อรัง จำนวน 7,209 ครั้งหรือ 3,702 คน เฉลี่ยประมาณหนึ่งพันกว่าครั้งต่อเดือน ซึ่งส่วนใหญ่พบว่าเป็นผู้ใช้บริการด้านการรักษาพยาบาล (โรงพยาบาลป่าซาง, 2548) อย่างไรก็ตามแม้ว่าการไปใช้สถานบริการนอกเครือข่ายของผู้ใช้บริการดังกล่าวจะเป็นไปตามหลักการและข้อตกลงของการสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าที่เอื้อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพได้อย่างสะดวก ยามเจ็บป่วยก็ตามแต่การดูแลสุขภาพของประชาชนอย่างเป็นองค์รวม ผสมผสานและต่อเนื่องเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีสามารถดูแลและพึ่งพาตนเองได้ในยามเจ็บป่วยยังเป็นความรับผิดชอบของเครือข่ายบริการสุขภาพป่าซาง-เวียงหนองล่อง ผู้ศึกษาในฐานะเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ร่วมรับผิดชอบด้านสุขภาพของประชาชนในกิ่งอำเภอเวียงหนองล่อง จึงสนใจที่จะศึกษาการใช้บริการสุขภาพ ภาวะความเจ็บป่วยตลอดจนเหตุผลที่ทำให้ประชาชนผู้ใช้บริการเลือกสถานบริการ ซึ่งผลจากการศึกษาครั้งนี้จะนำไปปรับปรุงและพัฒนาระบบบริการสุขภาพของเครือข่ายบริการสุขภาพป่าซาง-เวียงหนองล่อง เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพที่มีคุณภาพมาตรฐานได้ตามความจำเป็นอย่างทั่วถึงและเสมอภาค

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาลักษณะการใช้บริการสุขภาพและภาวะความเจ็บป่วยของประชาชน
2. เพื่อศึกษาเหตุผลการเลือกใช้สถานบริการของประชาชน

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาการใช้บริการสุขภาพและภาวะความเจ็บป่วย ตลอดจนเหตุผลการเลือกใช้สถานบริการของประชาชนในหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า กิ่งอำเภอ

เวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน โดยศึกษาจากเวชระเบียนรายงานผู้มารับบริการศูนย์สุขภาพชุมชน ดงหลวง ศูนย์สุขภาพชุมชนหนองยวง โรงพยาบาลป่าซาง จังหวัดลำพูนและรายงานเอกสารการเรียกเก็บเงินชดเชยค่ารักษาพยาบาลของโรงพยาบาลจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ระหว่างวันที่ 1 มกราคม 2548 ถึง 31 มีนาคม 2548 และสัมภาษณ์ประชาชนที่มีบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้าและใช้บริการของ ศูนย์สุขภาพชุมชนวังผาง ศูนย์สุขภาพชุมชนดงหลวง ศูนย์สุขภาพชุมชนหนองล่อง ศูนย์สุขภาพชุมชน หนองยวง โรงพยาบาลป่าซาง จังหวัดลำพูนและโรงพยาบาลจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 370 คน เก็บข้อมูลเดือน กรกฎาคม 2548

คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา

บริการสุขภาพ หมายถึง การให้บริการตรวจวินิจฉัย การรักษาทางการแพทย์รวมทั้งการ ทำหัตถการต่างๆ การจ่ายยา กายภาพบำบัด การตรวจทางห้องปฏิบัติการ การฉายรังสี ตลอดจนการให้ คำแนะนำต่างๆเกี่ยวกับสุขภาพ

การใช้บริการสุขภาพ หมายถึง การเข้ารับหรือใช้บริการสุขภาพเมื่อเจ็บป่วย ประเภท ผู้ป่วยนอก ด้วยโรคเฉียบพลันและเรื้อรังในครั้งล่าสุด ทั้งนี้ยกเว้นการตั้งครุภัณฑ์การคลอด และการ ประสบอุบัติเหตุ

การเจ็บป่วยด้วยโรคเฉียบพลัน หมายถึง การเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นในระยะเวลาสั้นๆ โดยนับ ตั้งแต่เริ่มมีอาการไปจนหายจากอาการภายในระยะเวลาอันสั้น อาจมีอาการรุนแรงหรือไม่ก็ได้และ สามารถรักษาให้หายขาดได้ เช่น ไข้หวัด ปวดศีรษะ ท้องร่วง ปวดประจำเดือน ไข้ตั้งอึกเสบ หัด อีสุกอีใส ตาอักเสบ และอื่นๆ

การเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง หมายถึง การเจ็บป่วยด้วยโรคที่มีอาการเป็นติดต่อกันนานและ เป็นโรครักษาไม่หายขาด เช่น โรคหืด โรควัณโรค โรคถุงลมโป่งพอง โรคหัวใจ โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคไขมันสออักเสบเป็นๆ หายๆ โรคกรดสีดวงทวารหนัก โรคภูมิแพ้ โรคแผลใน กระเพาะอาหาร โรคนิวโมไต โรคจิต โรคประสาท โรคลมบ้าหมู โรคไส้เลื่อน โรคผิวหนัง โรคเนื้องอก มะเร็งและอื่นๆ

สถานบริการ หมายถึง สถานบริการของรัฐที่ให้บริการสุขภาพแก่ประชาชนกิ่งอำเภอ เวียงหนองล่อง ตามที่กำหนดในสิทธิบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า ได้แก่ ศูนย์สุขภาพชุมชนวังผาง ศูนย์สุขภาพชุมชนดงหลวง ศูนย์สุขภาพชุมชนหนองล่อง ศูนย์สุขภาพชุมชนหนองยวง โรงพยาบาล ป่าซาง จังหวัดลำพูนและโรงพยาบาลจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ประชาชน หมายถึง ผู้ที่มีและใช้สิทธิบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า (บัตรทอง) ประเภทไม่เสียค่าธรรมเนียม (บัตรทอง ท.) และเสียค่าธรรมเนียม(บัตรทอง) 30 บาทต่อครั้ง เมื่อเข้ารับบริการในสถานบริการของรัฐตามที่กำหนดในสิทธิบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า ในช่วงเดือนมกราคม ถึงเดือนมีนาคม ปี 2548

หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า หมายถึง การสร้างหลักประกันด้านสุขภาพแก่ประชาชนคนไทยในเขตพื้นที่รับผิดชอบของเครือข่ายบริการสุขภาพป่าซาง-เวียงหนองล่อง ให้ได้รับการดูแลด้านสุขภาพและเข้าถึงบริการสุขภาพอย่างมีคุณภาพและมาตรฐาน ทั้งถึง เสมอภาค

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการศึกษาที่ได้จะเป็นข้อมูลพื้นฐานเสนอต่อผู้บริหารในการหาแนวทางในการปรับปรุงระบบการให้บริการด้านสุขภาพของโรงพยาบาลป่าซางและศูนย์สุขภาพชุมชนในเขตกิ่งอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน เพื่อให้ผู้รับบริการเข้าถึงบริการสุขภาพที่มีคุณภาพ มาตรฐาน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved